

POSTANOWIENIE

27 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

na posiedzeniu niejawnym 27 czerwca 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa K. J. i J. J.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z 28 września 2022 r., I ACa 567/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz powodów K. J. i J. J. po 1350 (tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia Bankowi spółce akcyjnej w W. do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

W skardze kasacyjnej wywiedzionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 28 września 2022 r. pozwany Bank spółka akcyjna w W. wniósł o przyjęcie skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Zdaniem skarżącego w sprawie występują następujące istotne zagadnienia prawne:

1) Czy w świetle art. 385¹ § 1 k.c. oraz w świetle art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawach nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) uznać należy, że postanowienia umowy kredytu denominowanego, które w swojej treści odwołują do tabel kursów banków, służących przeliczeniu kwoty kredytu wyrażonego w walucie obcej, na walutę krajową, a także przeliczeniu wysokości raty kapitałowo-odsetkowej w przypadku wyboru spłaty w walucie krajowej, naruszają interesy konsumenta w sposób rażący, w sytuacji w której (i) konsument został pouczony, że wahania kursów waluty obcej wpłyną na wysokość salda kredytu oraz wysokość raty kapitałowo-odsetkowej w przypadku spłaty w walucie krajowej, a także w sytuacji w której (ii) przez odwołanie do waluty obcej - konsument otrzymuje świadczenie ekwiwalentne w postaci niższego oprocentowania kredytu, a (iii) kursy waluty wynikające z tabeli kursów banku nie odbiegają w sposób znaczny od średniego kursu NBP?

2) Czy w świetle art. 5 k.c. za działanie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, stanowiące nadużycie prawa podmiotowego uznane może być postępowanie konsumenta polegające na żądaniu od banku zwrotu wpłaconych przez niego kwot, na poczet umowy kredytu denominowanego, która w swojej treści zawierała klauzule uznane za abuzywne i z tej przyczyny uznana została za nieważną, w sytuacji, w której (i) konsument dokonał spłaty wszystkich należności wynikających z umowy kredytu, a umowa ta uległa w związku z tym rozwiązaniu, (ii) cel umowy został spełniony, (iii) sytuacja ekonomiczna konsumenta w związku z zawarciem oraz spłatą kredytu denominowanego była lepsza niż ta, w której znalazłby się zaciągając kredyt zlotowy, a także lepsza niż ta, w której konsument znalazłby się nie zawierając w ogóle umowy kredytu, (iv) stopień ryzyka związany z konstrukcją kredytu denominowanego wypełnił się w stopniu nienaruszającym interesy konsumenta, (vi) konsument dochodził zapłaty kwot w terminie 7 lat od dokonania całkowitej spłaty kredytu?

3) Czy w sprawie o zapłatę z tytułu nienależnego świadczenia, z uwagi na uznanie umowy zawartej pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą za nieważną

w związku z zawartymi w treści tej umowy postanowieniami abuzywnymi, sąd orzekający oceniając zasadność tego żądania powinien wziąć pod uwagę z urzędu czy dochodzenie tego roszczenia przez konsumenta (i) stanowi nadużycia prawa podmiotowego w związku z jego sprzecznością z zasadami współżycia społecznego, a także czy takie żądanie (ii) realizuje cel dyrektywa 93/13 jakim jest przywrócenie równowagi stronom umowy kredytu - czy też z uwagi na szczególną ochronę konsumenta wynikającą z przepisów z zakresu ochrony konsumenta, treści dyrektywa 93/13 oraz orzecznictwa TSUE, sąd orzekający nie jest uprawniony do oceny zachowania konsumenta pod względem nadużycia prawa podmiotowego z urzędu, a ochrona konsumenta ma charakter nadrzędny/nieograniczony?

4) Czy w przypadku powołania się przez konsumenta na niedozwolony charakter postanowień zawartych w wykonanej już umowie, łączącej strony przez wiele lat, których zgodności z prawem nie kwestionowano w toku jej realizowania, możliwe jest przyjęcie sankcji trwałej bezskuteczności umowy (nieważności), skoro upadek umowy może nastąpić jedynie w sytuacji, gdy nie da się jej dalej wykonywać po wyeliminowaniu postanowień abuzywnych, a więc przy założeniu, że stosunek obligacyjny nadal łączy strony?

Powodowie K. J. i J. J. w odpowiedzi na skargę kasacyjną wnieśli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia (środek prawny), nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienia SN: z 22 marca 2007 r., III CZ 16/07; z 13 czerwca 2018 r., II CSK

71/18; z 7 lipca 2022 r., I CSK 2151/22; z 28 września 2023 r. I CSK 6680/22, i z 12 stycznia 2024 r., I CSK 2817/23).

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. „przedsądu”, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie wystąpienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione (zob. np. postanowienie SN z 17 czerwca 2021 r., IV CSK 1/21).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Mając powyższe na względzie podkreślić należy, że cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez prawidłowe powołanie i wyczerpujące uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które - zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie dotychczas nierozstrzygnięte w orzecznictwie, a zatem takie, które cechuje się przymiotem nowości i którego wyjaśnienie może sprzyjać rozwojowi prawa (zob. np. postanowienia SN: z 21 stycznia 2022 r., I CSK 1285/22; z 24 kwietnia 2023 r., I CSK 4950/22; z 20 grudnia 2023 r., I CSK 4003/23). Powołanie się na przyczynę kasacyjną wymienioną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Zagadnienie prawne powinno przy tym zostać oparte na konkretnych, powołanych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przepisach prawa, które jednocześnie pozostają

w związku z podstawami wniesionego środka prawnego. Zagadnienie takie musi zostać ujęte w sposób abstrakcyjny - tak, aby jego rozstrzygnięcie mogło uzyskać ogólniejsze znaczenie, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą. Konieczne jest także powołanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen przedstawionego problemu i zaprezentowanie możliwych kierunków interpretacyjnych (zob. np. postanowienia SN: z 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07; z 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13; z 16 grudnia 2021 r., V CSK 289/21; z 23 grudnia 2022 r., I CSK 3245/22; z 14 czerwca 2023 r., I CSK 1253/23; z 4 września 2023 r., I CSK 1862/23; z 31 stycznia 2024 r., I CSK 2718/23).

Ponadto zagadnienie prawne musi mieć charakter ściśle jurydyczny dający się przedstawić w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienia SN: z 13 stycznia 2023 r., I CSK 1826/22, i z 26 maja 2023 r., I CSK 4904/22) oraz nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (zob. np. postanowienia SN: z 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, i z 15 kwietnia 2021 r., I CSK 720/20).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono także stanowisko, że występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w zasadzie powinno spełniać wymagania stawiane pytaniom prawnym kierowanym do Sądu Najwyższego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., a zatem wiązać się z poważnymi wątpliwościami, których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia SN: z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06; z 15 listopada 2023 r., I CSK 1951/23).

Problemy przedstawione przez skarżącego, na tle ustaleń faktycznych poczynionych w przedmiotowej sprawie, nie spełniają powyższych wymagań, ponieważ na obecnym etapie rozwoju orzecznictwa sądowego w sprawach dotyczących konsumenckich kredytów hipotecznych indeksowanych do waluty obcej (w szczególności franka szwajcarskiego) nie mają już one przymiotu nowości.

Ponadto analiza zaprezentowanych w skardze kasacyjnej problemów nie pozwala na przyjęcie, że podnoszone kwestie stanowią istotne zagadnienia prawne

w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Skarga pozwanego nie zawiera bowiem wystarczającej argumentacji jurydycznej wskazującej na występowanie odmiennych ocen przedstawionych problemów oraz na to, że przepisy dotyczące tych kwestii nie doczekały się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych.

Co do pierwszego z zagadnień prawnych oraz jego uzasadnienia stwierdzić należy ponadto, że argumentacja skarżącego wskazuje, że zmierza on w istocie do podważenia ustaleń faktycznych Sądu drugiej instancji, co w postępowaniu kasacyjnym jest wyłączone ze względu na związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia - art. 398¹³ § 2 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 4 października 2018 r., II CSK 233/18). Przedstawione zagadnienie w istocie ma zatem charakter pozorny i stanowi próbę obejścia dokonanych przez sądy *meriti* ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ i art. 398¹³ § 2 k.p.c.). W omawianym zakresie Sąd Apelacyjny przyjął bowiem za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji (art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c.), według którego oceniając proces zawierania przedmiotowej umowy nie sposób ustalić, że kredytobiorcy zostali w sposób wyczerpujący i zrozumiały poinformowani o skutkach, jakie wiążą się z zastosowaniem mechanizmu waloryzacji.

Drugie zagadnienie prawne sformułowane przez pozwanego nie ma charakteru uniwersalnego, o czym przekonuje jego szczegółowość i silne powiązanie z konkretnym stanem faktycznym (rzeczywistą albo domniemaną sytuacją powodów), co powoduje, że znaczenie tego zagadnienia nie wykracza poza niniejszą sprawę. W istocie skarżący – co jest niezbędne - nie dąży do rozstrzygnięcia uniwersalnego problemu prawnego, ale weryfikacji trafności rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji (zob. postanowienie SN z 25 października 2023 r., I CSK 3247/23).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 27 października 2023 r., I CSK 2063/23, system ochrony interesów konsumentów (a tego dotyczy rozpoznawana sprawa) opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze

względu na stopień poinformowania (zob. np. wyroki TSUE: z 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová; z 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17). Ustalenie przez prawo krajowe ram prawnych ochrony zagwarantowanej konsumentom przez dyrektywę 93/13/EWG nie może zmienić zakresu i – w związku z tym – istoty tej ochrony, podważając tym samym wzmocnienie skuteczności wspomnianej ochrony przez przyjęcie jednolitych zasad dotyczących nieuczciwych warunków, które to wzmocnienie było zamiarem prawodawcy Unii Europejskiej, co zostało wskazane w motywie dziesiątym dyrektywy 93/13.

Kwestia stosowania art. 5 k.c. w sporach dotyczących konsumenckich kredytów hipotecznych denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej była już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W wyroku z 23 maja 2023 r., II CSKP 973/22, Sąd Najwyższy stwierdził, że zasady współżycia społecznego są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie. Dlatego dla zastosowania art. 5 k.c. konieczna jest ocena całokształtu szczególnych okoliczności danego wypadku w ścisłym powiązaniu nadużycia prawa z konkretnym stanem faktycznym. Zastosowanie tego przepisu może mieć miejsce jedynie w sytuacjach wyjątkowych, gdy uwzględnienie powodztwa powodowałoby sytuację nieakceptowalną z przyczyn aksjologicznych i powinno być sankcją wykonania przez stronę przysługującego jej prawa podmiotowego w sposób naruszający fundamentalne wartości, których urzeczywistnieniu ma służyć prawo.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że konsument może skutecznie powołać się na abuzywność postanowień umowy kredytu także po „wygaśnięciu” stosunku zobowiązaniowego wynikającego z tej umowy, tzn. po uiszczeniu przez kredytobiorcę kwot odpowiadających całkowitej spłacie kredytu (zob. wyroki SN z 27 maja 2022 r., II CSKP 377/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; postanowienie SN z 15 lutego 2024 r., I CSK 366/23).

W sprawie nie zachodzi także nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę - w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 w zw. z art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1935).

[wr]

[ał]